Ա Ր Ե Ս Ա Ք Ե Ր

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՄՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի : Տարեկան գինն է 4 ½, վեց ամսուանը ¾ մէճիտիէ, կանխիկ, և հատը 40 փարա : Բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մր. Տուայթ, խմբագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Մր. Կրիճ, Կ. պոլիս, Ամէրիգան խան :

ՀԱՏՈՐ 32. ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒՊՈԼԻՍ· ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30· 1877 ԹԻՒ 5

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Սուրբ գիրք : — Բեռն ինչպէս վերցնելու ենք : — Մր. Մուտիի ժողովները : — Ճշմարտութեան յաղթութիւնը : — Երիցունք և ժողովուրդ : — Դիքոյ կոչուած տեղը և կոյանոցներ : — Ծանուցում : — Կարմիրէն նամակ մը : — Սամսոնցի տկարութեան դարման : — Հաշուեցուցակ Աղքատաց Հումայտու ընկերութեան : — Մահագոյժ : — Երեկոյեան դպրոց երիտասարդաց ի Կարին : — Քննութիւն աղջկանց դպրոցին ի Պարտիզակ : — Տէրունական աղօթք : — Հակառակութիւն ի վերայ կրկին մկրտութեան : — Քաղաքական լուրեր: — Եկեղեցական և առևտրական:

ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔ

ՀԵՂԻՆԱԿ մը իր անձնական փորձառութեամբն այսպէս կը վկայէ Սուրբ գրոց համար :

Ա.յս գիրքը, կ'ըսէ, կը լուսաւորէ միտքս, կ'ուրախացնէ սիրտս, կը հաստատէ յոյսերս, կը մխիթարէ հոգիս, և ոչ միայն կ'առաջնորդէ ինծի աշխարհիս վտանգներուն մէջ, այլև հանգերձեալ աշխարհին հիանալի վառքը կը յայտնէ :

Զար մարդիկ չեն կրնար գրած ըլլալ Սուրբ գիրքը, վասն զի այն գիրքը լսաիւ կը դատապարտէ անոնց գործքերը: Բայի մարդիկ ալ գիրքը գրելով աստուածմէ չեն պնդեր թէ այն գիրքերն Աստուածմէ են : Արդ՝ եթէ ոչ չար և ոչ բարի մարդիկ կրնան գրած ըլլալ Սուրբ գիրքը, ապա Աստուծոյ խօսքն է այն :

ԲԵՌՆ ԻՆՉՊԷՍ ՎԵՐՑՆԵԼՈՒ ԵՆՔ

Անգլիայի քարոզիչ մը կ'ըսէ. «Մինչ օր մը գիրքերս սանդուխներէն վեր սենեակ մը կը տանէի, փոքր տղա ուղեց ինծի օգնել, և ես անոր պարկ մը գիրք տուի, և տղան ուրախութեամբ տարաւ ղայն : Երբ ես քանի մը րոպէ սենեակէն դուրս եղայ, տղան գալով մեծ բառարան մը առած էր տանելու : Մինչ նորէն սենեակ կը դառնայի, լսեցի որ տղան կը կանչէր, ' Հայր, հայր, ևկ, օգնէ ինծի :' Իսկոյն վազեցի տեսնելթէ ինչ էր, և տեսայ որ տղան սանդղին մէջտեղ կեցած էր և թևին տակ մեծ բառարան մը ունէր ղոր կը ջանար տանիլ : Արդ, ինչ կը կարծէք թէ ըրի : Կը կարծէք թէ գիրքն անոր ձեռքէն առնելով ես անձամբ տարի : Ոչ : Քան զայս լաւագոյն բան մը ըրի : Տղան առի գիրկս գիրքով մեկտեղ, և տարի սանդուխներէն վեր : Տղան գիրքը տարաւ, ես ալ տղան տարի : Այսպէս կ'ընէ նաև Տէրը, երբ կը տեսնէ որ մենք կը թողունք բան մը որ շատ ծանր է մեզի համար : Տէրը կը վերցնէ և կը տանի զմեզ այնպէս բեռնաւորուած : Այսպէս որևիցէ բեռ վերցնել և տանիլ դիւրին է մեզի :»

ՄՐ· ՄՈՒՏԻԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Անցեալ տարւոյ Աւետարերի 16 թուոյն մէջ Ամերիկայի Եկեղեցւոյ քաղաքը Մր. Մուտիի քարոզելու սկսիլը յիշուեցաւ: Այս անձին աշխատութիւնը յիշեալ քաղքին մէջ տևեց մինչև դեկտեմբերի գրեթէ վերջը: Եկեղեցւոյ այլ և այլ եկեղեցեաց պաշտօնեաները և անդամք աշխատեցան Մր. Մուտիի հետ միաբանութեամբ և եռանդով: Ամէն օր երեք ժողով կ'ըլլար: Ամէն ուրբաթ աւուր կէս օրէն ետքի ժողովը մասնաւորապէս արբեցուցիչ ըմպելիք գործածելու մոլութիւն ունեցողներուն համար էր: Ժողովներուն ամէն օր հաղարաւոր մարդիկ կու գային, երբեմն նաև յատկապէս Մր. Մուտիի ժողովներուն համար չինուած չէնքը, որ 8,000 հոգի կրնար առնել, բաւական չէր եկող բազմութեան : Այս ժողովներուն արդիւնքը սա եղաւ որ Եկեղեցւոյ եկեղեցիները նոր կենդանութիւն առին, և գարձի եկան քանի մը հազար անդեղջ անձինք, որոնց իբր 500ը սդեղից ըմպելեաց դերի էր: Եկեղեցւոյ լրագիրներն ամէն օր կը հրատարակէին Մր. Մուտիի քարոզները, և ժողովներուն վրայ տեղեկութիւն կու տային, և այսպէս շատ օգնեցին այն գործին : Եկեղեցեաց պաշտօնեաները, եկեղեցւոյ անդամք և ժողովուրդը շատ ցաւեցան Մր. Մուտիի մեկնելուն համար իրենցմէ, բայց ուրիշ եռանդուտ քարոզիչներ յառաջ կը տանին գործը յիշեալ քաղքին մէջ: Ոչ միայն Եիդակոյի, այլ և այն կողմերը քանի մը քաղաքաց և գիւղօրէից մէջ կրօնական արթնութիւնը տեղի ունեցան :

Այս ամիս Մր. Մուտի սկսաւ քարոզել Պոսթոն, որ Ափլանդեան ովկիանոսի եղերքը երևելի քաղաք է, իբր 1,000 մղոն հեռու Եիդակոյէն : Ինչպէս ուրիշ տեղեր, նոյնպէս Պոսթոն Մր. Մուտիի ժողովներուն համար չինուեցաւ յատուկ տեղ մը որ 8,000 մարդ կ'առնէ : Պոսթոնի մէջ ալ բաց ի Պապական եկեղեցիներէն գրեթէ բոլոր եկեղեցիք միաբան կ'օգնեն Մր. Մուտիի գործին :

Այս անձն ուր որ կ'երթայ, յաջողութիւնը կ'երթայ անոր հետէն, ոչ վասն զի Մր. Մուտի դիտուն է, այլ վասն զի կը քարոզէ Աւետարանը մեծ հաւատարմութեամբ և եռանդով, մեծ հաւատով յԱստուած և մեծ սիրով առ մարդիկ :

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆԸ

3.

Քրիստոս ըսաւ թէ երկնից արքայութիւնը, ճշմարտութեան թագաւորութիւնը, նման է խմորոյ զոր կին մը առաւ և պահեց երեք գրիւ ալեւր մէջ մինչև որ բոլորը խմորեցաւ: Մեր վերջին յօդուածով ցուցուցինք թէ ճշմարտութիւնը զօրութիւն է: Հիմա ցուցնենք նաև թէ ճշմարտութեան զօրութիւնը կը գործէ լուիկ և անտեսանելի կերպով :

Գաղափարք մարդոց խմացողութեան և դատողութեանը ներքև կ'էնան, կը ղգածնն զմարդիկ, կը համոզեն անոնց խիղճը, կը սիրեն անոնց կամայը վրայ, միտքէ միտք կ'անցնեն, բազմութեան մէջ կը տարածուին, հասարակաց կարծիք կը կազմեն, ազդերու կ'իշխեն, բայց թէ ինչպէս, ղայն ոչ ոք գիտէ: Շատ անգամ մարդիկ իրենց մէջ գործող ճշմարտութեան ազդեցութիւնը չեն ղգար, կը կարծեն թէ կարող են անոր նորոդիչ և փոխոխիչ զօրութեանը դէմ դնել, մինչ այն զօրութիւնը ներգործելու վրայ է անոնց մտքերուն և սրտերուն վրայ, և կը մղէ զանոնք բոլորովին փոխել իրենց վարքը : «Հովը ուր որ ուզէ՝ կը փչէ, և անոր ձայնը կը լսես, բայց չես գիտեր ուսկից կու գայ՝ կամ ուր կ'երթայ . ասանկ ալ ան ամէնը որ Հոգիէն կը ծնանի» (Յովհ. Գ. 8) : Ճշմարտութեան ազդեցութիւնը լուիկ և գաղանի է : Քրիստոսի թագաւորութեան պաշտօնեաները լաւ գիտնալու են այս բանը, եթէ չեն ուզեր յաւետահաւատութեան մէջ լինալ : Երբ կը յայտնենք ճշմարտութիւնը մարդոց , կը ցաւինք որ արդիւնք չենք տեսներ իսկոյն, և կը կարծենք թէ ի զուր խօսեցանք: Բայց բանին բնութիւնէն է որ մարդոց սրտերուն վրայ ճշմարտութեան դործելը չի նշմարուիր, քանզի անզգալի և հանդարտ է: Սակայն մարդոց մտքերուն և սրտերուն վրայ ճշմարտութեան դործելուն մեզի անտեսանելի ըլլալէն չի հետեւիր թէ ամենևին ներգործութիւն չկայ: Մինչ մենք բան մը չենք տեսներ, մարդիկ թերևս ճանչցած են իրենց մոլորութիւնը և ճշմարտութիւնն ընդունած. թերևս չարը սկսած է ակարանալ և բարին զօրանալ. թերևս փրկութեան ճամբան սկսած է յատակ տեսնուիլ, և անոր պէտքն աւելի զգացուիլ. թերևս Քրիստոսի փրկագործութեան յարգը սկսած է լաւ և ճանչցուիլ և անոր հնազանդելու պրոշմն աւելի հաստատուիլ: Այսպէս, կրնայ ըլլալ որ հիմնական փոփոխութիւնը սկսած է և ճշմարտութիւնն ընելու վրայ է իր փառաւորագոյն յաղթութիւնը մարդուն հոգւոյն մէջ, մինչ մենք բոլորովին անգէտ ենք այս բաներուն: Այս բաները մենք չենք կրնար տեսնել կամ գիտնալ: Նոյն իսկ մարդը որուն վրայ այս փոփոխութիւնները կ'ըլլան՝ երբեմն անգէտ է իրեն մէջ կատարուած գործին : Ուստի մարդկային սրտին այսպէս նուրբ և անզգալի կերպով ճշմարտութենէն խմորուիլը պատճառ չէ որ մենք մեր հաւատքը եւ վստահութիւնը կորսնցնենք ճշմարտութեան և ճշմարտութիւնը մարդոց քարոզելու ջանքերուն զօրութեանը վրայ :

ԵՐԻՑՈՒՆՔ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Ի՞նչ է ժողովրդեան պարտքն առ իւր պաշտօնեայս :

Լսէ ինչ ըսաւ Քրիստոս եօթանասնից, երբ ղանանք իրեւ իւր պատգամաւորները կը ղրկէր առ Հրեայս. «Ան որ ձեղի մտիկ կ'ընէ՝ ինծի մտիկ կ'ընէ. և ան որ ձեզ կը մերժէ՝ զիս կը մերժէ. և ան որ զիս կը մերժէ՝ զիս ղրկողը կը մերժէ» (Ղուկ. ժ. 16) :

Լսէ նաև ինչ կ'ըսէ Հոգին սուրբ երրայեցւոց թուղթը գրող աստուածազգեցիկ անձին բերնով. «Ձեր առաջնորդներուն մտիկ ըրէք ու անոնց հնազանդ կեցէք, ինչու որ անոնք ձեր հոգիներուն համար կը հսկեն, որպէս թէ հաշիւ պիտի տան որ ինդուխթիւնով ընեն այն գործը, և չէ թէ հառաչելով, որ ան ձեղի օգտակար չէ» (Եբր. ԺԳ. 7, 17) :

Հակառակ կենալ հովիւին, կամ միա չգնել և չհնազանդիլ անոր խօսքին երբ կը քարոզէ Աստուծոյ խօսքը կամ իրեւ պաշտօնեայ իր պարտուց համաձայն կը գործէ, է հակառակիլ Քրիստոսի և մեծ մեղք յաչս Աստուծոյ :

2. Երէցն ինչպէս կատարելու է իր պաշտօնը :

«Ուրնից դգուշացէք ձեր անձերուն և բոլոր հօտին, որուն վրայ Հոգին սուրբ ձեղ տեսուչ (եպիսկոպոս) դրաւ Աստուծոյ եկեղեցին հովուելու, որն որ իր արիւնովը ստացաւ» (Գործ. Ի. 28) :

Դարձեալ նոյն Պօղոս առաքեալ երիցանց վրայ խօսելով կ'ըսէ Տիմոթ. «Աւոր համար ես քեզ կրեամ թողուցի, որ ինչ պակաս բան որ կայ, շիտակես, ու ամէն մէկ քաղաքի մէջ երէցներ կարգես, ինչպէս որ ես քեզ պատուիրեցի» (Տիտ. Ա. 5)։ «Ինչու որ եպիսկոպոսին պէտք է անմեղադրելի ըլլալ՝ Աստուծոյ անտեսին պէս. ոչ յանդուգն, ոչ բարկացող, ոչ գինեմոլ, ոչ զարնող, ոչ անարդ շահասիրութեան ետևէ երթող, հապա հիւրասէր, բարեսէր, խոհեմ, արդար, սուրբ, ժուժկալ, հաստատ բռնելով վարդապետութեան հաւատարիմ խօսքը, որ կարող ըլլայ ողջմիտ վարդապետութիւնով յորդորել, և հակառակ կեցողները յանդիմանել» (Տիտ. Ա. 7—9)։ Նոյնպէս կը խօսի Պետրոս առաքեալ. «Ձեր մէջը եղող երէցներուն կ'աղաչեմ . . . Աստուծոյ հօտը որ ձեր մէջն է՝ արածեցէք, վերակացու ըլլալով չէ թէ ակամայ՝ հապա կամաւ, չէ թէ անարդ շահասիրութեամբ՝ հապա յօժարութեամբ, չէ թէ վիճակներուն վրայ տիրելով հապա հօտին օրինակ ըլլալով» (Ա Պետր. Ե. 1, 2, 3)։

Պետրոսի այս խօսքին վրայ անուանի Գերմանացի մեկնիչը, Լանկէ, սա դիտողութիւնը կ'ընէ.

«Ասոնցմէ հօտը պահեցէք։ Արածեցէք զանոնք Աստուծոյ խօսքին առողջարօտին վրայ, պահեցէք զանոնք մոլար վարդապետութեան թունաւոր ճարակէն, և առաջնորդեցէք անոնց ձեր բարի օրինակաւ։» . . . «Մի կարծէք թէ հօտը ձերն է. դուք ծառայ եք միայն։»

«Վէրջապօս (եպիսկոպոս) ըլլալէ, այսինքն մեծ խնամով նայելով, հոգալով և հսկելով անոնց վրայ։»

«Ձեր ետևէն վերջապէս։ Ըսել կ'ուզէ թէ հովիւը պարտին նշխարել օրինակ տալով՝ ոչ թէ հրամայելով։ Ինչպէս կ'ըսէ սուրբն Ամբռոսիոս, «վարքը հրամայելու և լեզուն հանդիմանելու է»։ . . . Քրիստոնեայ վարդապետք և քարոզիչք պարտին ոչ թէ միայն խիստաբար, այլ առաջնորդել և ուղղել ըօրութեամբ ճշմարտութեան և սիրոյ և իրենց օրինակաւ։ Հովիւը պակ ըլլալու չէ։»

Տոք. Լանկէ կ'ըսէ նաև. «Փոխանակ ըօշաքաղութեան և խղճամտութեան, առաքեալը կը ցուցնէ անոնց (եկեղեցւոյ պաշտօնէից) աղնիւ շահ մը և ճշմարիտ պատուոյ պակ։ Պետրոս ճշմարիտ հոգևոր հովուաց էական յատկութիւնը կը համարի անձնուրաց սէր և խոնարհ ոգի։»

Եկեղեցւոյ պաշտօնեայք, իրրև «վերակացութիւն ընող» (Ա Տիմ. Ե. 17) և իրրև «առաջնորդ» (Եբր. Ժ. 7), պարտին աշխատիլ «սուրբերուն կատարելութեանը համար, պաշտօնին գործին համար, Քրիստոսի մարմնոյն չինութեանը համար. մինչև որ ամէնքս ալ հասնինք հաւատքին ու Աստուծոյ Որդին ճանչնալուն միաբանութեանը, կատարեալ մարդ ըլլալու, Քրիստոսի լման հասակին չափը ունենալու» (Եփես. Դ. 12, 13)։ Այս գործին մէջ անոնք, իրրև Քրիստոսի պատգամաւորներ, կ'ուշ լսատին Քրիստոսի համար և արժանի են իրենց ժողովրդոց սիրոյն, վստահութեանը, մեծարանաց և օդնութեանը։ Ժողովուրդն ալ պարտական է ընդունիլ անոնց վարդապետութիւնները որ Աստուծոյ խօսքին վրայ հիմնուած են, և հնազանդիլ, երբ անոնց խրատները համաձայն են այն պատուէրներուն զոր Քրիստոս տուաւ իր աշակերտներուն։ «Ընկնդիմը,» կ'ըսէ Լանկէ, «ունենալու են ճշմարիտ ուսմարի յատկութիւն որպէս զի ըմբռնեն իրենց Հովուապետին Քրիստոսի միտքը և հլութեամբ բնեն անոր և հաւատարիմ հովուաց ձայնին։» Ժողովուրդը հնազանդելու չէ կոյր և ծառայական հպատակութեամբ իրրև առ Իշխանս, այլ մասնաւոր և կամաւոր հնազանդութեամբ եւ ի սէրս սրտի, երբ կը տեսնէ թէ իր հովիւները կ'առաջնորդեն խոնարհութեամբ, ճշմարտութեամբ, և իրենց հօտին հոգևոր բարւոյն համար ջերմ փափաք ունին։ Երանի՛ ժողովրդեան որ ուրախութեամբ տեղի կու տայ բարի աղգեցութեան, և երկիցս երանի այն հովուին որ կը կանայ ժողովուրդը կատարելել իր խորին հմտութեան աղգեցութեամբը, եւ ըօրութեամբ Աստուծոյ ճշմարտութեանը և Հոգւոյն։

ԴԻՖՈՅ ԿՈՉՈՒԱԾ ՏԵՆԴԸ ԵՒ ԿՈՑԱՆՈՑՆԵՐ

Դիֆոյ կոչուած տենդին վրայ տեղեկութիւն ունենալ դրեթէ ամէն մարդու համար կարևոր է։ Այս վնասակար հիւանդութիւնը երթալով ընդհանուր կ'ըլլայ, և սրովհետև ընդհանրապէս մահաւոր պատճառ մը յառաջ կու գայ, զգուշութեան համար շատ կարևոր է դիտել այս պատճառը։ Դիֆոյի տենդին տարածմանը պատճառ են առհասարակ դեղ չինուած կամ խցուած կոյանոցները։ Հետևեալ յօդուածը լընտրեալ թայմզէն է, և անտարակոյս հմուտ բժշկէ մը դրուած ըլլալով մանաւոր ուշադրութեան արժանի է։

«Դիֆոյ կոչուած տենդը որ ապեցոյ բորբոքում է, ընդհանուր է այս երկրին (Անգղիոյ) մէջ, և մի՛ կասկածիր որ ոչ ոտոյ, ոչ սեռի, և ոչ վիճակի։ Թադուհւոյն տունն ալ այս ախտէն մեռաւ, Վալեսի իշխանը մեղ մնաց որ այս ախտէն պիտի մեռնէր։ Ամէն տարի իրարու վրայ իրր 10 կամ 12 հազար մարդ այս ախտէն կը մեռնի, և իրր 100,000 մարդ հիւանդոտ կամ ակար կը մնայ նոյն ախտին պատճառաւ։

Ախտն ուրիշ բան չէ բայց ծագիկ հիւանդութեան պատճառն նման պատճառը, որ կ'ելլէն, ոչ թէ մարթին վրայ, այլ աղեաց ներքին երեսը պատող մաշկին վրայ։ Ինչպէս ուրիշ այս տեսակ հիւանդութիւնները, նոյնպէս այս ախտը որոշ ժամանակ ունի իր ընթացքը կատարելու։ Դիֆոյի ախտը կը փոխուի կամ կը հաղորդուի ուրիշներուն՝ հիւանդին պղինձներէն դուրս ելլող ախտաւոր հիւթին միջոցաւ։ Այս ախտաւոր հիւթը հարկաւ արտաքնոցներու կամ կոյանոցայց մէջ, և կը թունաւորէ հոն գտնուած հատատուն և հեղուկ նիւթերը և այն նիւթերէն ելլող կաղերը։

Մարդիկ կը բռնուին դիֆոյ կոչուած հիւանդութենէ, նախ՝ երբ կը խմեն այնպիսի ջրհորներու, աղբիւրներու, աւազաններու և ջրմուղներու ջուրը որոնց մէջ խառնուած է կոյանոցներու ապականեալ նիւթը և կամ կաղը որ վերոյիշեալ ախտաւոր հիւթով վարակեալ են. երկրորդ՝ երբ կը շնչեն այն կաղը որ վերոյիշեալ թունաւոր հիւթով վարակեալ նիւթերէն կ'ելլէ և արտաքնոցներէն կը տարածուի տանը սենեակներուն մէջ։ Դիֆոյի հիւանդութիւնն ամէն անգամ այս պատճառներուն մէկէն կամ միւսէն յառաջ կու գայ։

Կոյանոցայ ապականեալ նիւթերը կամ կաղերը շատ անգամ ջրհորներու, ջրմուղներու, ջրոյ դուբերու և աւազաններու մէջ կը վազեն կամ մղուելով կ'անցնին։ Ուստի դիֆոյ կոչուած հիւանդութեան առաջն առնելու համար հոգ տանելու է այնպէս չինել կոյանոցները որ այն թունաւոր նիւթերը կամ կաղերը ջուրերու չհաղորդուին, և տուներն աղատ ըլլան նոյն թունաւոր կաղէն։

Նաև երբ մարդ մը դիֆոյէն կը բռնուի, պատճառը սատկելու համար պէտք է հարցունել թէ երբ և ինչպէս խմեց յիշեալ թունաւոր հիւթով վարակեալ ջուր, և կամ այն հիւթով խառնուած թունաւոր օդ շնչեց։ Հասարակօրէն կը կարծուի թէ այս հիւանդութիւնը յառաջ կու գայ պազ առնելէ, կամ դարչնատառթենէ և կամ շատ յոգնելէ. բայց այս կարծիքը սխալ է։ Մինչ բռնիւ, դիֆոյի հիւանդութիւնը յառաջ կու գայ նախընթաց դիֆոյէ մը, և կը տարածուի ախտին թունաւոր հիւթին միջոցաւ։ Բայց առաւ թիւն է, երթէ պատահի որ դիֆոյի ախտը գոյանայ ինքնին կամ առանց փոխառելու ուրիշէ, և անտահն հիւանդութեան բուն պատճառն ստուգել դժուարին է։»

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մարսուանու աստուածարանական դպրոցը պիտի բացուի մարտի 11ին, երկուշաբթի օրը։ Անոնք որ պահանջուած պատրաստութիւնն ունին կրնան ընդունուիլ այժմու երկու դասերէն մէկուն կամ միւսին մէջ, բայց նոր դաս ոչ այս տարի այլ տարի մը հաքը պիտի կազմուի։

Ճ. Ֆ. ՍՄԻԹ

Մարսուան, յունվ. 15, 1877

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Անցեալ տարուան Աւետարերի 35երորդ եւ 50երորդ թուերով ծանուցուեցաւ թէ 1877ի համար կիրակնօրեայ դպրոցաց դասերը պիտի հրատարակուէին տետրակի ձեւ, եւ թէ իւրաքանչիւր տետրակի գինը պիտի ըլլար 1 դահեկան թղթակազմներուն, եւ 1 1/2 դահեկան՝ ատաւար թղթով (ֆոռֆալա) կազմուածներունը։ Այս տետրակները հրատարակուած են եւ գրատուներէն ոմանց մէջ կը գտնուին, իսկ ուր որ յիշեալ տետրակները չեն գտնուիր, այն տեղերէն ուզողները նամակատան ծախքը վճարել յանձն առնելով կրնան պոլսէն ապսպրել եւ ընդունիլ յիշեալ տետրակները։

ԿԱՐԻՆԷՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Կիրանոյ մէջ Պապա Կոստանդի անուն Ցոյն քահանային Բողքական քարոզչին դէմ յարուցած հալածանաց պատմութեանը մէջ, որ անցեալ տարուան Աւետաբերի 48 թուոյն մէջ հրատարակուեցաւ, սխալմամբ ըսուած էր թէ Ցոյն քահանային հետ Հայեր ալ քարոզչին բնակած տունը գացած են զանի գանակոծելու համար։ Ետքն առնուած ստոյգ տեղեկութեանց նայելով, Հայերը մարդասիրութիւն ցուցուցած են յիշեալ քարոզչին, եւ անոր նեղութեանը մէջ մխիթարած եւ քաջալերած են զանի, նաեւ աշխատած են խաղաղութեամբ վախան տալու այն վէճին եւ հակառակութեան որ քարոզչին եւ Ցոյն քահանային մէջտեղ բացուած էր։

Մեր ընդհակառակութիւնը կը յայտնենք կիրասունցի Հայ եղբարց, եւ կը գովենք անոնց աշխատութիւնը։

Կարին, յունվ. 2, 1877 ՀԱՑԿԵԱՆ

ՍՏԱՄՈՒՔԻ ՏԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆ

Անցեալ տարուան Աւետաբերի 52 թուոյն մէջ վերոյիշեալ վերնագրով յօդուածը կը վերջանայ այսպէս. «Կիրի ջուր պատրաստելու կերպը հետեւեալն է։ Առնելու է քանի մը կտոր չմորած կիր (քիրէճ) եւ զայն ամանի մը մէջ դնելով վրան ջուր լեցնելու է, մինչեւ որ կիրը մարի, եւ հեղուկը կաթի թանձրութիւն ունենայ։ Երբ կիրը յատակը կ'իջնայ, ամանին մէջ յատակ հեղուկ մը կը մնայ, եւ այս է կիրի ջուրը։»

Բժիշկ բարեկամի մը դիտողութեամբը վերոյիշեալ տեղեկութիւնը կ'ուզենք այսպէս։ Առաջին անգամ կիրին վրայ լեցուած ջուրը կիրը մարելէն ետքը թափելու է, եւ ետքը դարձեալ այնչափ ջուր լեցնելով կիրին հետ խառնելու է, եւ սպասելու է որ կիրն ամանին յատակն իջնայ, եւ այն ջուրը գործածելէն առաջ քամել պէտք է։ Կիրի ջուր պատրաստելու համար հարիւր տրամ կիրի վրայ երկու քաչ ջուր խառնելու է։

ՀԱՇՈՒՑՈՒՄՆԱԿ ԱՂՔԱՏԱՅ ԼՈՒՄԱՅԱՏՈՒՐՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Այս բարեսպասակ ընկերութիւնը կազմուեցաւ իրր երեք տարի առաջ։ Անդամակցութեան պայմանն է բաժինի վրայ չաբաթական նուէր մը ընել ընկերութեան, եւ մէկ բաժինը տասը փարա է։ Մինչեւ ցարդ անդամոց թիւը իրր 45 եղած է, եւ անդամներէն մի քանին ալ հրաժարած են։

Ընկերութեանս հասութին ամբողջ գումարը 1,912 1/2 դահեկան եղած է։ Այս գումարէն տրուած է

Ա.յլ եւ այլ կարօտեալց	1,032 դահ.
Իրրեւ վոխ նեղելոց	154 »
Աղքատ տղայոց դաստիարակութեան համար	332 »
Պատրաստ դրամ կայ	374 1/2 »
	1,912 1/2

Ըստ Լատ. փետ. 4ին կիրակի օր ժամը 6 1/2ին Բերա գպրոցի սենեակը ընկերութեանս ընդհանուր ժողովը պիտի գումարուի, ուր յարգանօք կը հրաւիրուին բոլոր բարեկամք, որք կ'ուզեն աջակից լինել այսպիսի բարեսպասակ ձեռնարկութեան։

Դանճապետ ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Դրագիր Զ. Կ. ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ

Մ Ա Հ Ա Գ Ո Յ Ժ

Անցեալ չորեքշաբթի օր մահը կիւլպէնկեան ազնիւ դերդաստանէն նորաբողբոջ եւ անուշաբոյր ծաղիկ մը խլեց։ Կիւլալպ պէյ Կիւլպէնկեան, սիրասուն որդի հաճի Կարապետ էֆէնտի Կիւլպէնկեանի, որ քանի մը ամիս առաջ իւր ընտանեացը հետ Պոլիս եկաւ, իբր քսան եւ հինգ օր առաջ դժնդակ հիւանդութեան մը բռնուեցաւ։ Ոչ իր ծնողաց եւ ազգականաց գորովը ու սէրը, եւ ոչ երկու ճարտար բժշկաց խնամքը կարող եղան ախտին առջեւն առնել եւ վերջապէս անցեալ չորեքշաբթի օր այն ազնիւ պատանին որ իր ծնողացը աչաց լոյսն էր եւ կիւլպէնկեան գերդաստանին մի գլխաւոր զարդը, դառն ցաւոց մէջ աւանդեց իր հոգին, եւ անմխիթար սուգ ու խաւար բաժին թողուց իւր սրդեզիրկ ծնողաց եւ ազգականացը։ Հանգուցեալը բարեբարոյ եւ գեղեցիկ պատանի մըն էր իբր երկոտասանամեայ, եւ մեծ ապագայ կը խոստանար իւր դերդաստանին եւ ազգին։

Հանգուցելոյն յուղարկաւորութեան հանդէսը կատարուեցաւ անցեալ հինգշաբթի օր եւ մասնակից եղաւ Պալըգէզի գերեզմանատունը։

Հանգուցելոյն սգազգեաց ծնողացն եւ ազգականացը մեր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնենք, եւ անոնց համար երկնից մխիթարութիւնը կը հայցենք։

Ծունվ. 27, 1877 Ա. Ա.

ԵՐԿՈՑԵԱՆ ԴՊՐՈՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ Ի ԿԱՐԻՆ

Այսպիսի դպրոցաց կարեւորութիւնը մեծ է Թուրքիոյ բոլոր քաղաքաց համար, բանզի

1. Սակէ տասն եւ հինգ կամ քսան տարի առաջ դպրոցներն դէթ այժմու դպրոցներուն չափ բարեկարգ չէին.

2. Այն աւեններն աշակերտք չատ կանուխ կ'ելլէին դպրոցներէն, ուստի եւ չատ քիչ բան կը սորվէին.

3. կարգալու եւ գրելու պէտքը հիմա աւելի գգալի եղած է, եւ հասակաւոր անձանց մէջ չատեր կան որ կը փափաքին ուսմունք սորվիլ, բայց ժամանակ չունին դպրոց երթալու։

Արդ այսպիսեաց դիւրութեան համար կարնոյ մէջ երեկոյեան դպրոց մը բացուեցաւ երեսունէն մինչեւ յիսուն աշակերտօք։ Այս դպրոցին մէջ այլ եւ այլ լեզուաց եւ գիտութեանց վերաբերեալ դասեր կը տրուին եւ ատենաբանութիւններ կ'ըլլան։ Արդարեւ ներկայ չփոթութիւնները եւ ուրիշ քանի մը պատճառներ քիչ դժուարութիւն չեն յարուցաներ սոյն նորահաստատ դպրոցին դէմ, սակայն յոյս կայ անոր յաջողութեանը։

Երբ բարեկամք կարդան ինքնօգնութիւն անուն գիրքն, անոր մէջ պիտի տեսնեն թէ աշխարհիս վրայ որչափ մարդիկ իրենց հասակն առնելէն ետքն ալ ուսմունք եւ գիտութիւն սորվելու չանալով չատ բան սորված եւ մինչեւ անգամ մեծամեծ գիւտեր ըրած են։ Ուստի անոնց օրինակէն խրատ առնելով չանալու ենք օգտակար բաներ սորվելու նուիրել ձմեռան երկար գիշերները։

* * *

Կարին, դեկ. 21, 1876

ՓՆՆՈՒԹԻՒՆ Ա.ՂՋԿԱՆՑ ԴՊՐՈՑԻՆ Ի ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Գիւղիս մէջ հաստատուած աղջկանց միսիոնարական դպրոցին տարեկան հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ ամսոյս 16 եւ 17ին։ Բազմաթիւ ծնողք եւ այլ անձինք փութացին իրենց ներկայութեամբ քաջալերել թէ իրենց զաւակները եւ թէ ազգակիցները։

Աչակերտուհիք քննուեցան այլեւայլ ուսմանց մէջ, որք են սրբազան պատմութիւն, Հայերէն դրաբար քերականութիւն, թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, աստեղագիտութիւն, Անգղիարէն եւ Տաճկերէն։ Աչակերտուհիք բոլոր հարցմանց դոհացուցիչ պատասխաններ տալով ցուցուցին թէ քիչ ժամանակի մէջ մեծ յառաջադիմութիւն ըրած են դպրոցին բարեջան վարժուհեաց չնորհիւ։

Քննութիւնը մերթ ընդ մերթ կ'ընդմիջուէր դեղեցիկ երգերով, զոր աչակերտուհիք կ'երգէին քաղցր ներդաշնակութեամբ։

Ջոյս աչակերտուհիք իրենց դպրոցական ընթացքն աւարտելով վկայագրեր ընդունեցին հրապարակաւ, եւ կարեւոր նիւթոց վրայ օգտակար ճառեր ընթերցան. ճառերուն նիւթերն էին արական եւ իգական սեռին դաստիարակութեան կարեւորութիւնը մեր ազգին եւ բոլոր Տաճկաստանի համար, եւ ազգու հրաւէր առ ծնողս աշխատիլ իրենց զաւակաց կրթութեան համար։

Ուսնդիրք բերկրեցան տեսնելով Հայ օրիորդաց գովելի յառաջադիմութիւնը, համոզուելով թէ նոքա ներկային եւ ապագային մէջ պիտի չկանան կազմել այնպիսի բարի եւ օգտակար ընտանիքներ, որոց քաղցրութիւնը բոլորովին օտար է չատ Հայ ընտանեաց։

Մեծ գոհութեան եւ երախտագիտութեան արժանի են դպրոցին տնօրէնուհիքը եւ վարժուհիք, որք անձնանուիրաբար կ'աշխատին կրթել մայրեր ապառաժելէ եւ նոցա բարի ազդեցութեամբ բարոյական դաստիարակութիւնը տարածել Հայ ազգին մէջ։

Ա.ՐՄԵՆԱԿ Տ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Պարտիզակ, յունվ. 18 1877

ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

«Մեղէ՛ նեղէ ձեր պարտէզը՝ ինչպէս որ ձենէ ալ կը նեղենէ ձեր պարտականերուն.»

Մատթ. Զ. 12

Շատ անգամ դիտած ենք որ ոմանք Տէրունական աղօթքին վերի խօսքը փոխելով կ'ըսեն. «Թող մեր պարտքերը, եւ շնորհք տուր որ մենք ալ ներենք մեր պարտականներուն» երբ անոնց կը հարցուի թէ ինչու համար Տէրունական աղօթքին այն խօսքը փոխելով իմաստը կ'այլայլեն, պատասխան կուտան թէ, որովհետեւ մենք չատ անգամ մեր պարտականներուն չենք ներեր, ուստի եւ չենք համարձակիր աղօթքին բուն խօսքն ըսել։

Վերոյիշեալ խօսքը փոխողներն արդեօք ինչ ըսել կ'ուզեն, եթէ ըսել կ'ուզեն թէ իրենք ներելու պարտաւոր չեն, ուստի եւ չեն կրնար աղօթքին բուն խօսքն ըսել, կը հաւատան արդեօք թէ Տէրը պատրաստ կ'ըլլայ ներել իրենց, Ոչ ապաքէն Տէրն իր Աւետարանին մէջ ըսած է. «Երբոր աղօթքի կը կայնիք, ներեցէք թէ որ մէկուն դէմ բան մը ունիք, որպէս զի ձեր Հայրն ալ որ երկինքն է՝ ներէ ձեզի ձեր յանցանքները։» Մարկ. ԺԱ. 25. «Զդէպ ընծաղ սեղանին առջեւը, եւ դնա առաջ եղբօրդ հետ հաշտուէ, ու եկօք եկուր որ քու ընծաղ մատուցանես.» Մատթ. Ե. 24։ Սուրբ գրոց մէջ ուրիշ չատ տեղեր պատուէրներ տրուած են մեզի ներող ըլլալու անոնց որ մեզի դէմ կը մեղանչեն, եւ Քրիստոնեայք ներողամիտ ըլլալով օրհնութիւն պիտի առնեն Աստուծմէ։ Նէեմ Ը. 12, 13։ Սաղմոս ԺՐ. 25, 26։ Մատթ. ԺՐ. 21—25։ Ղուկ. Զ. 37։ Եփես. Դ. 32։ Կող. Գ. 13։ Ըստ իս, Տէրունական աղօթքին միտքը փոխելով վերոյիշեալ կերպով աղօթել կը նշանակէ ըսել. Տէր, մի ներեր մեզի մեր պարտքերը, վասնզի մենք ալ չենք ներեր մեր պարտականերուն։ Այսպէս թէ ոչ ինչ իրաւունք ունինք աղաչելու որ Աստուած մեր պարտքերը ներէ մեզի, մինչ մենք բանտը նետել կու տանք մեր պարտականները։

Վ. Ա. ԲԱԴԻԿԵԱՆ

Մուշ

ՀԱԿԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ Ի ՎԵՐԱՅ ԿՐԿԻՆ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

(Ա-եռաբերէ 4 ԲՈՒՆ ՂԱԶԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ Ե ՀԵՏՔ)

Սակայն, կ'ըսէ Հայոց Չատագովը, Սուրբ Ղազարոս քանի մը վարդապետութեանց մէջ Բողոքականք այնքան կը տարբերին ուրիշ եկեղեցիներէն, որ յիրաւի աղանդաւոր կը կոչուին, անոնց մկրտութիւնն ալ ապօրինաւոր կը համարուի մեզի։ Ի պատասխանի այս առարկութեան, Քննա. կրօնագիտութիւնը (անդ) խօսքը չատակ տանելով կ'ըսէ թէ, մկրտութեան վաւերականութեան մասին այդքան չատակ երթալու բան չունինք. «ահ ոք եւ իցէ՝ երբ մկրտեալ է միանգամ Քրիստոնէական որ եկեղեցիէն որ ըլլայ, նոյն իսկ հերձուածողներէն ալ ըլլայ, թէ որ չանուն աւենասուրբ Երրորդութեան ըստ ուղղափառ դաւանութեան մկրտուած է, անհնար է վերստին մկրտիլ»։ Ապա եւ անհնար է մկրտել ան որ մկրտուած է ի Բողոքականաց, որք երրորդութեան վարդապետութեան մէջ բնաւ տարբերութիւն չունին ուրիշ Քրիստոնէից դաւանութենէն։

Մեր կրօնական ժողովն այդպիսի պատանդաւորներէն մկրտուածը կրկին մկրտել կը պարտաւորէ, կ'ալալակէ ուրիշ մը որ վեր ի վերոյ կը կարդայ Քնն. կրօնագիտութեան 457 երեսը, ուր գրուած է թէ, «կրկին մկրտել պէտք է այն պատանդաւորներէն մկրտեալները, որք մկրտութիւնը լոկ արարողութիւն մը . . . կ'ընդունին, ու չէ թէ աւազան խորհրդական» Վէսմէնաղ գումարեալ Բողոքականաց ժողովն (Աստուածաբ. վարդա.) այս առարկութեան սա պատասխանը կու տայ. Մենք, կ'ըսէ, կ'ընդունինք թէ «մկրտութիւնը խորհուրդ մըն է . . . որ կը նշանակէ ու կը կնքէ մեր Քրիստոսի վրայ պատուաստիլը, եւ չնորհաց ուխտին պարգեւներուն մեր հաղորդ ըլլալը, ու Տէրոջը ծառայելու մեր ուխտ ընելը։» Ապա ուրեմն Բողոքականք այն պատանդաւորներէն չեն, «որք մկրտութիւնը լոկ արարողութիւն մը, Հրէից լուացումներուն կամ Յովհաննու մկրտութեան պէս բան մը կ'ընդունին»

Շատ Բողոքականք թէեւ մկրտութիւնը խորհուրդ կ'ընդունին, կ'ըսուի ի Քննակ. կրօնագիտութեան (եր. 450, 456), «բայց անանկ մոլորական ջղաձգութիւնով կը չարչարեն անոնց վերաբերութիւնը, որ չընդունելու հաւասար է»։ քանզի նոքա մկրտութիւնը չեն ընդունիր «աւազան խորհրդական, որ լուացմամբ մարմնոյն սկզբնական մեղքը կը մաքրէ հոգիէն, եւ մեռուցմամբ հին մարդոյն նոր կենօք կը յարուցանէ մկրտեալը . . . մկրտութեամբ լուացման մեղաց եւ վերստին ծննդեան» Լուսաչափ. (եր. 169) կ'ըսէ. եթէ Բողոքականաց մկրտութիւնը վաւերական չէ, լուս. եկեղեցին կը մեղանչէ, երբ առանց կրկին մկրտելու զանոնք կը պահէ, կ'արձակէ եւ կը հաղորդէ։ վասն զի «ան որ մկրտեալ չէ, անկարող է ուրիշ խորհուրդ ընդունելու, թէեւ ճշմարիտ հաւատք ունենայ» Հետեւապէս, կը յաւելու Յակովբ աստուածաբան (ի Քրիստոս. ուս. 295, 300), եթէ Բողոքականք չեն դաւանիր մկրտութիւնը իբրեւ խորհուրդ սկզբնական մեղքէ աղատելու եւ վերստին ծնընդեան, չեն կրնար մերկուիլ Քանզի «ով որ (այսպիսի մկրտութեան) դանկն չմտնէ, երկինք ելլել կարող չէ։» Մեղք իբր հարիւր միլիոն Բողոքականաց, կ'աղաղակէ հեղնաբան մը, որ թէեւ ճշմարիտ հաւատք ունին, բայց եւ այնպէս երկինք ելլելու կարող չեն, այլ դժոխքը պիտի լինեն եւ յաւիտեան կրթուին, վասն զի չեն դաւանիր թէ մկրտութիւնը սկզբնական մեղքէ կ'ազատէ եւ վերստին կը ծնուցանէ, երանի թէ Բողոքական պաշտօնեայք փոխանակ ըսելու թէ Քրիստոս ինչ դիտաւորութեամբ որ մկրտել հրամայեց, նոյն միտք կը մկրտեմ ես, ըսէին. «Եկեղեցին ինչ դիտաւորութեամբ որ կը մկրտէ, նոյն դիտաւորութեամբ կը մկրտեմ ես ալ» (Քրիս. ուս. 295)։

Զմրկուեցան ուրեմն մեր նախնիք, կը խորհի Հայ գրագէտ մը, Ս. Դաւթեան (Հայ. Աւետար. 1873 թիւ 27), քանզի սկզբնական մեղաց վարդապետութիւնն այնքան նոր է, որ Ժ. դարէն յառաջ Հայ դրութեանց մէջ այդ բառն անգամ չի գտնուիր։ Ընթերցող եւս պիտի խորհի թէ, ուրեմն մեր նախնեաց ժողովներն եւ կրօնագէտք, որք մկրտութեան այդ էական պայմանը ժողովրդեան չուսուցին եւ չեն ուսուցաներ, այսինքն թէ, «միտք եւ դիտաւորութիւն մկրտողին պէտք է այս լինի թէ, այս որ կը մկրտի՝ սրբեսցի ի սկզբնական մեղաց» եւն. (Քրիս. ուս. 295)։ Նախնի Քրիստոնէից ալ չատերը կորեան, որք ի մկրտութեան այդ գաղափարն ունենալ հարկաւոր չէին համարեր, իսկ եթէ այս վարդապետութիւնն հարկաւոր կամ էական չէ, ինչո՞ւ համար Նորոգեալք կը մեղադրուին թէ մկրտութեան խորհուրդը չունին։

Մկրտութեամբ վերստին ծնանելու վարդապետութիւնը հաստատեալ է սկզբնական մեղաց վրայ, որով ոմանք յաստուածաբանից կ'իմանան «անհնաղանդութիւն Ադամայ, որ յորդոց յորդիս կ'անցնի եւ կ'ընէ զմարդն որդի բարկութեան» (Քրիս. ուս. 218։ Տես եւ Քնն. կրօն. 30)։ Այս մտօք, ինչպէս վերն յիշուած դաւանութիւններէն ալ կը հասկցուի, Բողոքականք եւս կ'ընդունին թէ մկրտութիւնը վերստին ծնունդ է, կամ, ըստ դիտնական վար. Շանչանց, լաւ եւս է ըսել թէ վերստին ծնունդ «կը նշանակէ» (Քրիս. 64)։ Բայց Բողոքականք առ հասարակ սկզբնական մեղք ըսելով կ'իմանան իւրաքանչիւր անձի սրտին ապականութիւնը, որով մեղքը կը սիրէ ու ներդործաբար կը կատարէ։ Եւ յայտ է թէ այս ապականութիւնը մկրտութեամբ չի մաքրուիր, այլ սրտին վրայ անվիջաբար Հոգւոյն սրբոյ սրբարար ներդործութեամբը, որով մարդը կ'ըլլայ ըստ Սուրբ գրոց «նորէն ծնած», «Աստուծմէ ծնած». «Ան որ Աստուծոյ պատկերին պէս ստեղծուած է, արդարութիւնով ու ճշմարիտ սրբութիւնով» (Եփես. Դ. 24), Լաւ նկատուելով թերեւս սրտի տեսնուի թէ Լուսաւորչական եկեղեցին եւս սրտի փոփոխութիւնը մկրտութեան արդիւնքէն զատ բան մը կը համարի, եւ իւրաքանչիւր խելացա անձէ կը պահանջէ դարձի գալ, «սրբանալ» եւ «աստուածանմանութիւն» անուամբք։ Այս բառերը մկրտուելէն եառքը սրտին մէջ յառաջ գալու փոփոխութիւնները կը նշանակեն, որոց արտաքին մկրտութեան մէջ ամենայն «խորհուրդք եկեղեցւոյ» եւ Քրիստոնէական դործունէութիւն, վասն զի մարդ «ըստ հոգւոյն կը ծնանի խորհրդովք եկեղեցւոյ եւ (կ'ըլլայ) հոգեւոր մարդ եւ որդի Աստուծոյ» (Քրիս. ուս. 280։ Տես եւ Կրօնագիտ. Սալլանդեանց, թիւ 235)։ Եւ այս մտօք մկրտութիւնը սկզբնական մեղքէ ազատիլ եւ վերստին ծնանիլ չէ, այլ կը նշանակէ «թէ պէտք է վերստին ծնանիլ,» զոր «Հոգին սուրբ (կը ներդործէ) . . . շնորհօք իւրովք» ի մեծն խորհրդոյ նորոյ օրինաց (անդ)։ Ուրեմն ճշդիւ նկատելով մկրտութեան վարդապետութեան նկատմամբ Հայոց եւ Բողոքականաց միջեւ տարբերութիւնը բառական համարուելու է քան թէ իրական։

Սակայն բաղումք այս զանազանութիւնը թերեւս չնկատելով կամ գիտնալ չուզելով, եւ այլք չհամոզուելնէ կամ տեղեակ չարժեալ՝ Բողոքականաց մկրտութիւնը վաւերական չհամարելու չանքեր կ'ընեն, որպէս զի հաւատարմութեանն չգատապարտուին իրենց կրկին մկրտելու մեղանչական գործոն յանդգնութեան, երբ Բողոքականներէն մկրտուածը վերստին կը մկրտեն, ինչպէս տեղի ունեցաւ մօտերս եւ յԱկն, կ'ըսէ

Ակն, սեպտ. 20, 1876 Ա. Մ. Ի.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունվ. 18 յոտ Յուն. և յունվ. 30 ըստ Լատ., 1877

ՆԵՐԿԱՅ ՊԱՏԵՂՈՒԹԵՆԷՆ ՕԳՈՒՏ ՔԱՂԵԼՈՒ Է

Հաւանական կը թուի թէ դեսպանաժողովին ապարդիւն կերպով վերջանալը պատերազմի պատճառ պիտի չըլլայ։ Ինչ որ ալ ըլլայ, անմիջապես պատերազմ պիտի չբացուի։ Ուստի ներկայ հանդարտութեան առեներ շատ աղեկ պատեհութիւն մըն է Թուրքիոյ համար։ Կայսերական կառավարութիւնը կրնայ շատ մը սկսիլ վարչական բարեկարգութեանց գործադրութիւնը։ Վասն զի հրդեհին նման դէպքեր Բուսիոյ կ՚օգնեն Թուրքիոյ գործոց միջամտելու առաջարկութիւններ ընելու։ Միւս կողմէն երէք այս երկրին մէջ հանդարտութիւն և ապահովութիւն հաստատուելն, և ահմանադրութիւնը գործադրուի, Թուրքիոյ բարեկամք, որ հիմա կը վարանին, աւելի համակրութիւն պիտի ունենան Թուրքիոյ վրայ և Բուսիոյ առաջարկութեանց դէմ դնելու պիտի օգնեն։ Վարչական բարեկարգութեանց սկզբնաւորութիւնն անգամ զօրաւոր առարկութիւն մը պիտի ըլլայ եւրոպայի միջամտութեանը դէմ։ Ուստի Կ. պոլսոյ մէջ կառավարութիւնը և դաւառաց մէջ կուսակալք վարչական բարեկարգութեանց չանք ընելով կրնան օգուտ քաղել ներկայ պատեհութենէն և ամրացնել երկրին դիրքը։

ՐՈՒՍԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.

Դեսպանաժողովի առեն Գերմանիոյ երեսփոխանն իր կառավարութենէն հրահանգ ընդունելով պահանջելու որ Թուրքիա անմիջապես որոշում տայ թէ կամ կ՚ընդունի եւրոպական տէրութեանց առաջարկութիւնները և կամ կը մերժէ զանոնք։

Ակկէմանէ Զայթունկ անուն Գերմանական թերթը կ՚ըսէ թէ իրաց վիճակին երկար առեն անորոշ ձեւաւորուելն պատճառաւ Գերմանիոյ վաճառականութիւնը կը վհատուի, ուստի պէտք է որ խնդիրն որ և իցէ կերպով մը լուծուի։ Եթէ Բուսիա պիտի պատերազմի պատերազմելու է, և եթէ պիտի չպատերազմի սպառնալիքը դադրեցնելու է։ Հաւանական է թէ յիշեալ թերթին այս խօսքերը կը բացատրեն Գերմանիոյ ընթացքը։ Անգլիոյ թերթերէն ոմանք ուշադրութիւն կը հրաւիրեն Գերմանիոյ աշխարհաքաղաքութեանը վրայ, և կը համարին թէ Գերմանիոյ ընթացքը բոլորովին թշնամական է Բուսիոյ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիոյ նախորդ կուսակալ Խուրշիտ փաշա Բերլինէ կուսակալ անուանեցաւ։

— Հռչակաւոր դրագէտ, Ահմէտ Միտհաթ էֆէնտի, կայսերական տպարանին անօրէն անուանեցաւ։

— Պուլկարայ էկզարքն ոչ ինքը գնայ և ոչ փոխանորդ գրկէց ընդհանուր ժողովին, որ առջի շաբաթ գումարուեցաւ Բ. գաւուր։

— Կառավարութիւնը հրամայն ըրած է որ գեկտ. ամսոյ 11/23 երորդ օրն իբրև ազգային ծոխի օր պահուի ի յիշատակ ահմանադրութեան հրատարակութեանը։

— Կառավարութիւնը ծանուցած է թէ կերակի օրէն սկսեալ մեկ շաբաթուան մէջ ոտիկանք պիտի բերեն եկեղեցեաց և այլոց տանտիկներն որ ընթերութեան հանուած են։

— Կառավարութիւնը ծանուցած է թէ ըստ 17 յօդուածի ահմանադրութեան իրենց պատգամաւորներն ալ Մահմետականաց պէս պիտի ընդունուին պինուորական դպրոցներուն մէջ, եւ յիշեալ դպրոցները մանել ուզողները դիմելու են պատերազմական գործոց պաշտօնարանը։

— Բուսական կառավարութիւնը կը փափաքի խօսք մը առնել Բ. դրան թէ Բուսական Թուրքիոյ մէկ մասը չէ։ Սաֆվէթ փաշա ծանուցած է թէ ահմանադրութեան այն յօդուածներն որոց դէմ կը դանգատի Բուսական, բնաւ չեն վերաբեր Բուսական յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ, այլ այն յարաբերութիւնները կը մնան այնպէս, ինչպէս եղած են մինչև հիմա։

— Մեծ եպարքոսը դաւառաց կուսակալներուն հեռագրով ծանուցած է թէ եւրոպական տէրութեանց դեսպաններուն Պոլսէն մեկնելովը յիշեալ տէրութեանց հետ յարաբերութիւնները պիտի չվազեն, ուստի օտար տէրութեանց հիւպատոսներն և հպատակներն ըստ արժանւոյն պաշտպանուելու են։ Մեծ եպարքոսը կ՚ազդարարէ նաև թէ այս երկրին թշնամիքը հիմա չվերջանելիք յարաբանել և զանազան օտարազգիս առջև չափազանցութեամբ հրատարակել կ՚ուզեն։ Ուստի չարագործ անձանց կողմէն ի գործ դրուած ամէն անկարգութիւն որ այլևայլ աղգայ մէջտեղ չվերջանելիք յարուցանել կը ոպառնայ՝ անմիջապէս և բոլորովին խափանուելու է։

— Կառավարութիւնն Անգլերէի վաճառական ընկերութեան մը հետ պայմանագրութիւն մը կնքած է կայսերական բանակին համար ամէն օր 1,500 հրացան տալու։

Առնուազ 23 ին Ամերիկայէն ալ շոգենաւ մը ճամբայ եղաւ որ 350,000 լիրայի արժողութեամբ ղէնք և ռազմամթերք կը բերէ կայսերական կառավարութեան համար։

— Թրէպիզոնէի կառավարիչ Կոստանդ վաշա ազգային պահապան դինուոր դրուած է, որպէս զի այն տեղի ուրիշ Քրիստոնեաներն ալ խրախուսէ իր օրինակին հետեւելու։

— Անգլիական լրագիրք կ՚ըսեն թէ կայսերական նաւատորմիղին համար մտերս Անգլիոյ մէջ չինուած Մէհմուտիյէ անուն զրահաւոր շոգենաւն աշխատի ամենէն զօրաւոր զրահաւոր նաւերէն մէկին է։ Մտերս յիշեալ զրահաւոր շոգենաւը ծովը հանելով անոր չինուածքն և գործիքները վարձեցին Անգլիայի նաւատեներու միջոցաւ։

— Սերուխոյ պատերազմին առեն կառավարոյ զօրադունդ մը կազմուած էր իբր 6,000 հոգւէ, որոնց պաշտօնակալները Բուսիայի, իսկ հասարակ դինուորները Սերուխոյի և Պուլկար էին։ Մտերս պաշտօնապէս ծանուցուած է թէ այսուհետև յիշեալ զօրադունդին ծախքը Բուսիոյ կառավարութեան կողմէն պիտի տրուի։

— Հունգարացի ուսանողաց կողմէն Ապահիլ Քէլիմ վաշայի տուր ընծայելու եկող պատգամաւորը անցեալ շաբաթ ճամբայ եղան իրենց երկիրը դառնալու, սակայն փոթորիկի պատճառաւ չկրցան Վառնա հասնիլ, եւ ասիպուհետ նորէն Պոլիս դալ։ Յիշեալ պատգամաւորաց երրորդ և չորրորդ կարգի մեճիտիյէ պատուանշանները տրուեցան։

— Կառավարութիւնն արդելած է արմտիք և գլուխ դուրս հանել Այմաքնի, Եանեայի, Թեսաղոնիկէի և Սատանայի գաւառներէն և կիպրոս կղզիէն։

— Տարսոնէն Լեւանդ Հերալտի գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Տարսոնի և Մերսինի մէջ պատհեստի ղօրքը չատ վախ պատճառեցին այն գաւառին Քրիստոնէից։

— Անգղիական նաւատորմիղը Պեսիդայի ծոցէն Զմիւռնիա և անտի Պիրէոն գացած է։

— Անցեալ երեքշաբթի օր Բողոքական Հայոց կողմէն պատգամաւորներ որ էին Յակոբ էֆէնտի Մատթէոսեան աղգապետ, Սահակ էֆէնտի Իւթիւճեան, վերոփէսոր Յակոբոս ձէճիզեան, Տոք. Տատրեան և Տոք. Վարդանեան, ուղերձ մը մատուցին Սըր Հէնրի Էլիոթի անոր Պոլսէն մեկնելուն առթիւ, և շնորհակալութիւն յայտնեցին անոր որ այս երկրին մէջ կրօնական ազատութեան պաշտպան հանդիսացաւ, և մարդասիրութիւն ցուցուց Բողոքական ժողովրդեան։ Սըր Հէնրի Էլիոթ շատ սիրով ընդունեցաւ պատգամաւորները և անոնց ղդացումներէն դոհ եղաւ։

Յորինչաբթի օրը կաթոլիկ Հայոց կաթողիկոս, Հասան էֆէնտի ալ շնորհակալութեան ուղերձ մը մատոյց Սըր Հէնրի Էլիոթի և նոյն օրը Կ. պոլիս բնակող Անգղիացիք ալ ուղերձ մը մատուցին։

Հինգշաբթի օր շատ մը պատուաւոր Քրիստոնեայ և Մահմետական Օսմանցիներ Անգղիոյ դեսպանատունը երթալով հրաժեշտի ողջոյն տուին Սըր Հէնրի Էլիոթի և յատուկ ուղերձ մը մատուցին անոր։ Սըր Հէնրի Էլիոթ հինգշաբթի օր ասկէ մեկնեցաւ։

— Սպանիոյ հռչակաւոր իշխանը, Տոն Կարլոս հիմա Պոլիս եկած է։

— Ոսկւոյ և թղթադրամի տարբերութիւնը դարձեալ աւելցաւ։ Բանասէն փարանոյ և հարիւր փարանոյ թղթադրամները հիմա պատրաստ են և մտերս չընդունելու պիտի հանուին։ Եթէ այս մանր թղթադրամներն ելլեն, թերևս վաճառքներու դիներն թղթադրամի հաշուով կը հատատուին։ Զոր օրինակ հիմա ատենոյ թղթադրամը ատեներնիք դահեկան հաշուելով չաքարին քաշը ատենները դահեկան է, բայց փոքր թղթադրամները չընդունելու համար թերևս ատենոյ թղթադրամը ատոր դահեկան պիտի հաշուուի, և չաքարին քաշը մինչ դահեկան ատոր փարա պիտի ըլլայ։

— Յունվ. 20ին Անգղիական շոգենաւ մը զարնուեցաւ Եգիպտական Մէհէմմէտ Ալի անուն պատերազմական շոգենաւին, որ Տումեատայէն առջև խորխոր նետած էր։ Անգղիական շոգենաւն անմիջապէս ընկղմեցաւ։ Շոգենաւին մէջը դանուողներէն միայն մեկ հոգի կորսուեցաւ։ Եգիպտական շոգենաւն ալ դէշ կերպով վնասուեցաւ, բայց չրհանելու միջոցաւ կրցաւ ծովին երեսը մնալ, և նաքը Թուրքէշմէ ատրուեցաւ։ Եգիպտոսի կառավարութիւնը 60,000 լիրա վնասու դատ բացած է Անգղիական շոգենաւուն ընկերութեանը դէմ։

— Վանէն առնուած լուրերը կը ծանուցանեն թէ այն տեղի ժողովրդեան ներկայ վիճակը շատ թշուառ է։ Գողցուած բաներէն շատ փոքր մաս մը միայն դտնուած է։

Վանայ ժողովրդեան թշուառութիւնը մեծ է, վասնզի վանեցիք ոչ միայն վախուտ այլև յուսահատութեան մէջ են։

— Բազէշէն առնուած նամակները կը ծանուցանեն թէ, երբ դեկ. 24 ին Բազէշ կեցող զօրաց վերջը կարս երթալու համար ճամբայ ելաւ, հետը շատ մը ձի տարաւ, և թէ Մահմետականաց թէ Քրիստոնեից ախոռներէն ձիեր առնուելուն առանց տէրերուն իմաց տրուելու։ Միայն օտար հպատակի մը երեք ձիերը տէրոջը յանձնուեցան հաղարապետին կողմէն։

— Խարբերդի բնակիչները շատ կը դանգատին երեց կառավարիչ Հասան փաշայի խարբերդէն մեկնելուն վրայ։ Երբ յիշեալ փաշան խարբերդէն կը մեկնէր դեպ ի վան, մեծ բազմութիւն մը անոր եռանդն գնաց զանի յուզարկելու։ Հասան փաշա արդարասէր մեկն է, և տասը համար կը չնորհաւորենք վանայ ժողովուրդը։

— Թէքիրտաղի պէյ անուն Քիւրտը մտերս երբ հարիւր մարդով Բազէշ գնաց զինուորաց բացակայութեան առեն յիշեալ քաղաքը պահպանելու համար։ Յիշեալ պէյը ծանուցած է թէ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին որպէսզի Քրիստոնեէից վնաս չըլլայ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բուսիոյ թերթերը դեսպանաժողովին ապարդիւն ելլալուն առթիւ Անգղիոյ վրայ կը ձգեն։ Քանի յիշեալ լրագրաց, Բուսիա ուղեց նախ զօրք ղրկել Պուլկարիա և Պոսնիա և ապա խորհուրդի մտնել, բայց Անգղիա չուղեց այնպէս ընել, եւ պնդեց որ նախ դեսպանաժողով գումարուի։ Դեսպանաժողովին ապարդիւն ելաւ, ուստի եւ Բուսիա հիմա ազատ է իր առանձին աշխարհավարութեան հաստատութիւնը գործելու։ Բուսիա մեկէն պիտի չպատերազմի, այլ պիտի դիտէ թէ առաջարկեալ բարեկարգութիւնները Թուրքիոյ մէջ պիտի գործադրուի՞ն։ Սակայն Հերսէքի և Պոսնիոյ ապստամբները դարձեալ պիտի սկսին չվոթութիւն հանել։ Երբ Բուսիա յարմար համարի, պիտի սկսի գործելայն կերպով զոր նշանակուած է կայսեր ի Մոսքուա խօսած ճառին մէջ։

— Բուսիացիք կը պնդեն թէ դեսպանաժողովին օգուտ քաղած են, վասնզի հիմա եւրոպայի տէրութիւնք ստիպուած են Թուրքիոյ բարեկարգութեանց խնդիրը համարել եւրոպական խնդիր մը։

— Կ՚ըսուի թէ Կոչագոփ իշխանն եւրոպական տէրութեանց ծանուցագիր մը ղրկելով յայտնած է թէ Բուսիա առ այժմ պատերազմ պիտի չընէ։

— Պապը հիւանդ է։

— Հնդկաստանի քանի մը կողմերը հունձքն աղեկ չըլլալուն պատճառաւ սովի վտանգ կայ։ Անգղիոյ կառավարութիւնը հիմա 287,000 անձանց կ՚օգնէ անոնց գործ տալով որ կարողըլլան հաց գնելու ստակ շահիլ։

— Մեկսիկոյի մէջ Տիաղ զօրապետը յաղթած է կառավարութիւնը տապալելու։ Կ՚ըսուի թէ յեղափոխութիւնը մտանաւորաբար կղերական դասուն դէմ է։

ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Յունվ. 17/29, 1877

Գանսոլիտէ	13. 3	Թաւ. երկաթ. բաժինք	34. 50

ԴՐԱՄԱՔ, Օտմ. լիրան 100 էն

Մէճիտիյէ	104 3/4	Բուսիոյ բօղ	88 1/2
Թղթադրամ	163	Նաբուլէոն	87 3/4
Պղինձ ատակ	164	Անգղ. լիրա	109 3/4

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմէն
Խմբագիր Ճ. Բ. Կրէն

ԿՈՍՏԱՆԴԻՈՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Զագմագճըլար, Յակոբեան խան, Թիւ 12.